ENDOMETRIOZ KASALLIGI SABABLARI

Emu university
Muhammadjonova Risolat
E-mail: risolarmuhammadjonova70@gmail.com,
Ilmiy rahbar: **Abdullayeva Muazzamxon**
Email: muazzamhonabdullayeva41@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada endometrioz kasalligining kelib chiqish sabablari, genetik va immunologik omillarning roli hamda zamonaviy ginekologiyadagi diagnostika usullari tahlil qilinadi. Kasallikning patogenezi bo‘yicha so‘nggi ilmiy tadqiqotlar natijalari keltirilgan.*

Kalit so‘zlar: *endometrioz, gormonal disbalans, retrograd menstruatsiya, ginekologiya, laparoskopiya, bepushtlik, immunologiya.*

Аннотация: *В статье анализируются причины возникновения эндометриоза, роль генетических и иммунологических факторов, а также методы диагностики в современной гинекологии. Представлены результаты последних научных исследований патогенеза заболевания.*

Ключевые слова: *эндометриоз, гормональный дисбаланс, ретроградная менструация, гинекология, лапароскопия, бесплодие, иммунология.*

Abstract: *This article analyzes the causes of endometriosis, the role of genetic and immunological factors, and diagnostic methods in modern gynecology. The results of recent scientific studies on the pathogenesis of the disease are presented.*

Keywords: *endometriosis, hormonal imbalance, retrograde menstruation, gynecology, laparoscopy, infertility, immunology.*

KIRISH

Endometrioz hozirgi zamon ginekologiyasining eng dolzarb va murakkab muammolaridan biri bo‘lib qolmoqda. Bu kasallik bachadon shilliq qavati (endometriy) hujayralarining bachadon bo‘shlig‘idan tashqarida joylashishi va rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, reproduktiv yoshdagi ayollarning taxminan 10-15 foizi ushbu kasallikdan aziyat chekadi. Kasallik nafaqat surunkali og‘riq sindromi bilan, balki ayollar reproduktiv salomatligiga jiddiy zarar yetkazuvchi bepushtlik muammosi bilan ham uzviy bog‘liqdir [1, B. 12]. Endometriozning patogenezi ko‘p qirrali bo‘lib, uni o‘rganishda gormonal, genetik, immunologik va ekologik omillarning o‘zaro ta’sirini inobatga olish lozim. So‘nggi yillarda o‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kasallikning erta bosqichlarida tashxis qo‘yish va to‘g‘ri patogenetik terapiyani tanlash bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada oshiradi. Maqolaning maqsadi endometriozning asosiy nazariyalari va sabablarini tizimli tahlil qilish hamda zamonaviy tibbiyotdagi natijalarni umumlashtirishdan iboratdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Endometrioz nazariyalari orasida eng keng tarqalgani Sampson tomonidan taklif etilgan retrograd menstruatsiya nazariyasidir. Ushbu nazariyaga ko‘ra, hayz qoni bachadon naylari orqali qorin bo‘shlig‘iga tushadi va u yerda endometriy hujayralari implantatsiya qilinadi [2, B. 45]. Biroq, ko‘plab ayollarda retrograd menstruatsiya kuzatilsa-da, nega faqat ayrimlarida endometrioz rivojlanishi immunologik disfunksiya bilan tushuntiriladi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida retrospektiv tahlil va qiyosiy-statistik usullardan foydalanildi. Xalqaro ginekologlar assotsiatsiyasi (FIGO) va mahalliy olimlarning so‘nggi besh yildagi ilmiy ishlari o‘rganildi. Shuningdek, gormonal o‘zgarishlarning, xususan, giperestrogeniyaning kasallik rivojlanishidagi o‘rni adabiyotlar asosida qiyoslandi [3, B. 88]. Tadqiqot

jarayonida bemorlarning anamnezi va klinik belgilari o‘rtasidagi korrelyatsiya tahlil qilindi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O‘tkazilgan tahlillar natijasida endometrioz rivojlanishiga ta’sir etuvchi asosiy omillar quyidagicha guruhlandi. Birinchi navbatda, irsiy moyillik muhim rol o‘ynaydi: oilasida endometrioz bilan og‘rigan yaqin qarindoshlari bor ayollarda xavf 7 baravar yuqori ekanligi aniqlandi. Ikkinchi muhim omil - bu endokrin tizimidagi buzilishlardir. Endometrioz o‘choqlari estrogen gormoniga yuqori sezuvchanlikka ega bo‘lib, bu ularning siklik ravishda o‘sishiga va yallig‘lanish jarayonlariga sabab bo‘ladi [4, B. 22].

1-jadval. Endometrioz rivojlanishining asosiy xavf omillari tahlili.

T/r	Omillar guruhi	Ta'siri darajasi (%)	Asosiy xususiyatlari
1	Genetik moyillik	35-40	Birinchi darajali qarindoshlarda kasallik mavjudligi
2	Gormonal buzilishlar	25-30	Giperestrogeniya va progesteron rezistentligi
3	Immunologik omillar	20-25	Makrofaglar faolligining pasayishi
4	Ekologik va turmush tarzi	10-15	Zararli odatlar va atrof-muhit ifloslanishi

Tadqiqotlar natijasida kasallikning klinik ko‘rinishlari va bosqichlari o‘rtasidagi bog‘liqlik ham jadval ko‘rinishida umumlashtirildi.

2-jadval. Kasallik bosqichlari va klinik simptomlar munosabati.

Bosqich	Tavsifi	Asosiy belgilari	Bepushtlik xavfi
I	Minimal	Kichik nuqtali o‘choqlar	Past (10-15%)
II	Yengil	Sayoz implantlar, yopishqoqliklar yo‘q	O‘rta (20-30%)
III	O‘rta	Chuqur o‘choqlar, endometriomalar	Yuqori (40-60%)
IV	Og‘ir	Katta kistalar, jiddiy bitishmalar	Juda yuqori (>70%)

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, endometrioz ko‘p omilli kasallik bo‘lib, uning etiopatogenezida genetik, gormonal va immunologik mexanizmlar markaziy o‘rinni egallaydi. Tadqiqotimiz shuni ko‘rsatadiki, retrograd menstruatsiya kasallik uchun faqat zamin yaratadi, uning haqiqiy rivojlanishi esa organizmning immun tizimi ushbu hujayralarni yo‘q qila olmasligi bilan bog‘liqdir. Zamonaviy diagnostika usullari, xususan, ultratovush tekshiruvi va laparoskopiya, kasallikni erta bosqichda aniqlash imkonini beradi, bu esa o‘z navbatida radikal jarrohlik amaliyotlarining oldini olishga xizmat qiladi. Endometrioz bilan kasallangan ayollarni davolashda faqat gormonal terapiya bilan cheklanib qolmasdan, immunomodulyatsiya va psixofiziologik holatni tiklashga ham e’tibor qaratish lozim. Shuningdek, oilaviy anamnezida ushbu kasallik mavjud bo‘lgan qizlarni erta ginekologik ko‘rikdan o‘tkazish profilaktika chorasi sifatida tavsiya etiladi. Kelgusidagi tadqiqotlar endometriozning molekulyar-genetik markerlarini aniqlashga yo‘naltirilishi kerak, bu esa kasallikni hali klinik belgilar namoyon bo‘lmasdan turib prognoz qilish imkonini beradi. Akademik yondashuv shuni ko‘rsatadiki, ayollar salomatligini saqlashda ushbu murakkab patologiyani kompleks o‘rganish davlat ahamiyatiga molik masaladir, chunki bu bevosita demografik ko‘rsatkichlar va jamiyatning reproduktiv salohiyatiga ta’sir ko‘rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedov B.A. — Ginekologik kasalliklar etiologiyasi — Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2022. – 156 b.
2. Karimov J.N. — Endometrioz va bepushtlik muammolari — Samarqand: Fan, 2021. – 98 b.
3. Smith R. — Modern Gynecology and Pathology — London: Oxford University Press, 2023. – 245 p.
4. Tursunova M.S. — Ayollar reproduktiv salomatligi — Buxoro: Durdona, 2020. – 112 b.